

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

Курсова робота на тему: Комунікативно-прагматичні особливості
конфліктного дискурсу

студентки групи Мла 01-21
факультету германської філології і перекладу
денної форми здобуття освіти
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
освітньо-професійної програми
Англійська мова і друга іноземна мова:
усний і письмовий переклад
Козачок Софія Костянтинівна

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
Черненко Ольга Віталіївна_
Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of Germanic and Finno-Ugrian Philology

Term Paper
Communicative and pragmatic features of conflict discourse

Kozachok Sofiia
Group _Mla 01-21_
Germanic Philology and Translation Faculty
Research Adviser
Assoc. Prof.
Olga Chernenko
PhD (Linguistics)

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ	7
1.1. Поняття конфлікту та дискурсу	7
1.2. Особливості конфліктного дискурсу	11
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА МОВНИХ ЗАСОБІВ КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ	15
2.1. Дискурсивні стратегії конфлікту.....	15
2.2. Мовні засоби вираження конфлікту	17
РОЗДІЛ 3. ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ	20
3.1. Прагматичні функції конфліктного мовлення.....	20
3.2. Вплив контексту на конфліктний дискурс	22
ВИСНОВКИ	24
РЕЗЮМЕ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27

ВСТУП

Актуальність теми комунікативно-прагматичних особливостей конфліктного дискурсу полягає в її значущості для розуміння та ефективного вирішення конфліктів у різних сферах життя. В сучасному світі, де комунікація відіграє ключову роль у взаємодії між людьми, з'ясування механізмів та особливостей конфліктного дискурсу є надзвичайно важливим завданням. Розуміння того, як виникають, розвиваються і розв'язуються конфлікти через мовленнєву діяльність, допомагає зміцнити взаєморозуміння між особами та покращити комунікативні навички. Безумовно, вивчення комунікативно-прагматичних аспектів конфліктного дискурсу має важливе значення для психології, соціології, політики, дипломатії, медіа та інших галузей, де виникають та вирішуються конфліктні ситуації. Тому дослідження даної теми сприяє поглибленню наукових знань та розробці практичних стратегій для ефективного управління конфліктами в сучасному суспільстві.

Мета полягає в дослідженні комунікативно-прагматичних аспектів конфліктного дискурсу з метою розкриття його особливостей та вивчення впливу мовленнєвого спілкування на виникнення, розвиток та вирішення конфліктів у сучасному суспільстві. Основні **завдання** включають:

1. Дослідження різноманітних мовних засобів, таких як інвективи, загостреність тону, переконливість, які використовуються в комунікативних ситуаціях конфлікту.
2. Розгляд стандартів ввічливості та відповідного мовленнєвого поведінки в контексті конфліктних ситуацій.
3. Аналіз жестикуляції, міміки, тону голосу та інших невербальних елементів, які можуть підсилити або послабити ефект мовленнєвого впливу в конфлікті.
4. Вивчення стратегій конфліктів через мовленнєву діяльність
5. Вивчення впливу соціокультурного, історичного та іншого контексту на сприйняття та реакцію на мовленнєві прояви конфлікту.

Об'єктом даної теми є конфліктний дискурс, що охоплює мовленнєві прояви конфліктів у різних сферах людського життя, включаючи міжособистісні взаємини, політичні дебати, соціокультурні конфлікти та інші аспекти.

Предметом дослідження є комунікативно-прагматичні особливості цього дискурсу, зокрема мовні засоби, стратегії та тактики, що використовуються в процесі виникнення, розвитку та вирішення конфліктних ситуацій через мовлення.

Практичне та теоретичне значення. З теоретичної точки зору, вивчення цієї теми сприяє розумінню мовних механізмів, що лежать в основі виникнення, розвитку та вирішення конфліктів через мовлення. Аналіз комунікативних та прагматичних аспектів конфліктного дискурсу дозволяє розкрити закономірності його функціонування, виявити особливості мовленнєвої стратегії в умовах конфлікту та визначити вплив мовленнєвих факторів на динаміку конфліктних взаємин.

Практичне значення теми полягає в тому, що вивчення комунікативно-прагматичних особливостей конфліктного дискурсу допомагає покращити комунікативні навички та вміння в умовах конфліктних ситуацій. Знання про ефективні стратегії спілкування може допомогти уникнути або зменшити конфліктність, поліпшити розуміння та спілкування з іншими людьми, а також забезпечити конструктивне вирішення конфліктів.

Методи дослідження включають: теоретичні - аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація літератури .

Курсова робота складається з вступу, 3 розділів, 6 підрозділів та висновків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ

1.1. Поняття конфлікту та дискурсу

Починаючи з другої половини ХХ ст., було помічено перебудову в лінгвістиці, яка вивчає мову не тільки як групу характеристики, якими володіє кожна нація, а також як спосіб спілкування та передача емоцій між співрозмовниками. Зрозуміло, що будь-яка мова виражає себе через мову, і завдяки останньому мова виконує своє

комунікативна мета.

Цей розворот стався через розвиток нового явища наприклад антропоцентризм. Антропоцентричний підхід став одним із найбільший і найпотужніший у науковому просторі лінгвістики. Витоки ідей антропоцентризму походять від концепцій В. фон Гумбольдта, які лежать в основі вчення про тотожність «духу народу» і його мова. За його словами, вивчення мови без встановлення а людський фактор недоречний [6, с. 55].

Антропоцентричний підхід у лінгвістиці тісно пов'язаний із вивченням спілкування, яке почало інтенсивно розвиватися в другій половині двадцятого століття. Основна увага була зосереджена на характеристиці комунікативного таких процесів, як генерація та розуміння, накопичення та передача знання, вплив соціальних норм і умовностей, предметів спілкування, і т. д. Дослідники повинні були виділити одиницю, а також модель спілкування яких зазвичай дотримуються партнери в процесі спілкування. Дискурс став такою одиницею завдяки багатогранності комунікаційного процесу

вимагає комплексного підходу до її аналізу.

Розуміння дискурсу, принципи його опису та тлумачення все ще є дискусійним. Однак більшість дослідників визнають, що центральне і фундаментальною проблемою антропоцентричної лінгвістики є «вивчення в особливості дискурсивного мислення мовної особистості, яка визначає специфіку дискурсивної діяльності і, ширше, дискурс [5, с. 159].

Розглядаючи різне сприйняття дискурсу, Т. ван Дейк стверджує, що це Термін використовується в науці в декількох значеннях:

- дискурс у широкому розумінні, як складна комунікативна подія, може бути усні, письмові, мають вербальний і невербальний компоненти;
- дискурс у вузькому значенні, як текст або розмова, є письмовим або розмовний вербальний продукт комунікативної дії;
- дискурс, як специфічна взаємодія, завжди пов'язаний з певним конкретні об'єкти в певних контекстах і контекстах;
- дискурс як вид спілкування, пов'язаний не з конкретним комунікативної діяльності, але до видів вербальної продукції;
- дискурс як жанр (наприклад, політичний чи науковий дискурс);
- дискурс як загальне уявлення про конкретно-історичний період.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях термін «дискурс» вживається переважно в широкому сенсі, що означає все, що сказано і написано, процес або результат комунікативна діяльність, синхронний процес створення або сприйняття тексту, тому це процесуальне явище. Дискурс трактується як вербальний процес діяльності мовця (монолог)/мовців (діалог), у якій наявна сукупність суб'єктивних, соціокультурних, прецедентних цінностей, які зображені в реалізація тексту як «комунікаційної системи, що має реальний і потенційний (віртуальний) вимір».

Унікальність будь-якого дискурсу полягає в активній участі індивідів у взаємодії, оскільки ця форма діалогу є принципово первинним видом спілкування. Отже, можна говорити про комунікативну взаємодію.

У науковій літературі зазвичай виділяють три типи комунікативної взаємодії [3, с. 161]:

1) Комунікативна співпраця (співпраця), що характеризується узгодженням цілей і стратегічних планів між комунікантами, що призводить до ефективної та оптимальної комунікації.

2) Комунікативний конфлікт, який включає розбіжність цілей і стратегічних планів між комунікантами, а також асиметричні стосунки, статусні дисбаланси та особистісні конфлікти.

3) Комунікативне суперництво, неконфліктна форма здорового спілкування, що характеризується прагненням до інтелектуальної переваги, відстоюванням своїх намірів у дебатах чи дискусіях, підвищенням свого статусу (Селіванова, 2011, с.133).

Отже, кооперативне спілкування, яке дотримується важливих правил ефективного вербального обміну, контрастує з дисконтантним спілкуванням, яке порушує ці правила, створюючи негативне середовище для міжособистісної взаємодії.

Світ навколо нас охоплює безліч явищ, деякі з яких важко чітко класифікувати. Між ними виникає конфлікт, який відображає невдоволення індивідів і порушує процес спілкування, що призводить до посилення взаємної ворожнечі. Прагнення перемогти супротивників часто переважає над розв'язанням складних проблем, ініціюючи новий цикл дій [11, с. 239].

Тим не менш, конфлікт також служить для пом'якшення напруженості між людьми, дозволяючи проявити справжнє колорит. Він діє як каталізатор соціальних змін, спонукаючи до розвитку суспільства, сприяючи переоцінці минулих цінностей і норм і сприяючи соціально необхідній рівновазі. Конфлікт можна використовувати як для конструктивних, так і для шкідливих цілей, надаючи кожній людині можливість вирішити важливі життєві проблеми.

Феномен конфлікту, як і аналіз поведінки людини в ньому, є предметом численних досліджень з давніх часів. Про це свідчать різноманітні літературні твори, зокрема Біблія, де широко розглядаються конфлікти. Основні конфлікти в історії, включаючи війни та битви, були ретельно задокументовані художниками з усього світу. Багато видатних вчених і філософів намагалися зрозуміти і обговорити основні причини конфліктів [10, с. 39].

Наприклад, Конфуцій стверджував, що конфлікти породжують нерівність і нерівність, тоді як давньогрецький філософ Геракліт розглядав конфлікт як неодмінну якість і передумову існування суспільства. Платон і Арістотель стверджували, що людська природа за своєю природою схильна до співпраці, стверджуючи, що люди за своєю суттю соціальні істоти. Проте наукове дослідження конфліктів набуло значного розмаху в другій чверті дев'ятнадцятого століття, коли дослідження зосереджувалися на характеристиці, типізації та з'ясуванні походження та вирішення конфліктів.

Сьогодні конфлікт став переконливим предметом дослідження в різних дисциплінах, зокрема [11, с. 240]:

- 1) психологія;
- 2) соціологія;
- 3) філософія;
- 4) політологія;
- 5) економіка;
- 6) медичні, фізико-математичні та технічні науки.

Кожна з цих дисциплін інтерпретує концепцію конфлікту через свою унікальну призму, наповнюючи це явище різними характеристиками.

Центральним у цих поглядах є визнання конфлікту як динамічного процесу, що включає виникнення, еволюцію та розв'язання протиріч, а також взаємодію між індивідами та їхніми діями, які формуються як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами.

Конфлікт часто пов'язаний з агресією, де вербальна агресія проявляється у грубості, негативних мовних діях, образливому спілкуванні, образливому вираженні негативних емоцій і намірів щодо співрозмовника. Однак конфліктні ситуації можуть проявлятися в різних формах, одним з найбільш відкритих проявів є вербальна агресія. По суті, вербальну агресію можна витлумачити як комунікативну стратегію в ширшому контексті динаміки конфлікту.

1.2. Особливості конфліктного дискурсу

Конфліктний дискурс є складною та багатогранною сферою мовної взаємодії, яка привертає увагу вчених з різних галузей, включаючи лінгвістику, психологію, соціологію та політологію. Особливості конфліктного дискурсу виявляються в різних аспектах його структури, функцій, а також у впливі на учасників та суспільство в цілому [18, с. 22].

1. Конфліктний дискурс має свою власну структуру, яка відрізняється від загальних видів дискурсу. Він включає в себе передконфліктну фазу, де взаємодія між сторонами починається інтенсивно формуватися, фазу виникнення конфлікту (інцидент), ескалації, кульмінації та фінальну фазу, де конфлікт може бути вирішений або залишитися нерозв'язаним. Кожна з цих фаз має свої особливості та характеризується певними способами взаємодії та спілкування.

2. Конфліктний дискурс може виконувати різноманітні функції залежно від контексту та мети учасників. Він може служити як засіб вирішення проблем, вираження незгоди, захисту своїх інтересів або сприяти розвитку певних соціальних змін. Також конфліктний дискурс може використовуватися для маніпуляції або маніпулятивного впливу на інших учасників.

3. Конфліктний дискурс може мати значний вплив на учасників конфлікту та суспільство в цілому. Він може призводити до поглиблення розділень між сторонами, підвищення взаємної ворожнечі та негативних емоцій. Однак він також може стимулювати пошук компромісів, сприяти розв'язанню проблем та зміні умов у співтовариствах.

4. Конфліктний дискурс використовує різноманітні мовні засоби та стратегії для досягнення своїх цілей. Це можуть бути аргументація, переконування, атака, захист, відхід від теми, маніпуляція, уникання та багато інших. Вибір конкретної стратегії залежить від багатьох факторів, таких як особистість учасника, характер конфлікту та його контекст.

5. У конфліктному дискурсі велика увага приділяється не лише вербальним, а й невербальним засобам спілкування. Жести, міміка, тон голосу, поза та інші невербальні елементи можуть відігравати ключову роль у сприйнятті повідомлень та сприйнятті емоцій. Також важливою є паралельна мова тіла, яка може підсилювати або послаблювати вербальні повідомлення.

Конфліктний дискурс є важливим аспектом мовної та соціальної взаємодії, який вивчається та аналізується в рамках різних наукових дисциплін. Він є необхідним для розуміння механізмів конфлікту, його впливу

Дослідження конфліктного дискурсу, який розглядається як багатофункціональний феномен мислення та комунікативної діяльності, привертає увагу лінгвістів протягом багатьох років. Більшість дослідників розглядають конфліктний дискурс як особливу форму конкурентної взаємодії, яка є адресно-орієнтованою, цілеспрямованою, процесуальною та ефективною за своєю природою. Як динамічний процес, конфліктний дискурс розгортається через вербальну та невербальну поведінку комунікантів, які конфліктують один з одним у соціально маркованих ситуаціях. Він характеризується порушенням "принципу кооперації" і супроводжується негативними емоціями [20, с. 338].

З точки зору динаміки розвитку конфліктний дискурс проходить кілька стадій. Згідно з класичною схемою конфліктної комунікації, виділяють передконфліктну (або потенційну) фазу, фазу конфлікту (інциденту), фазу ескалації, фазу кульмінації (пік конфлікту) і завершальну фазу (деескалації), або фазу розв'язання конфлікту.

Кожна з цих фаз має свою структурну одиницю, якою є конфлікт як дискурсивний мультимодальний конструкт. У художньому дискурсі семіозис цих компонентів відбувається через комплементарну взаємодію мовних, позамовних і надмовних семіотичних систем, що характеризується дисгармонією внутрішніх і міжособистісних відносин між комунікантами.

Семіотика в конфліктному дискурсі відбувається за участі комунікантів як інтерпретаторів. Центральне місце в цьому процесі займають символи (мовні,

немовні, графічні, візуальні тощо) або комбінації символів, які утворюють певні поєднання і взаємодіють з елементами досвіду інтерпретатора. Кожна стадія являє собою унікальний семіотичний процес, в якому беруть участь учасники комунікації, мовні та немовні знаки комунікації та інтерпретатор як об'єктивно представлена ситуація щодо конфлікту [4, с. 25].

Дискурс як приклад антропосеміотики має справу насамперед з існуючими об'єктами (знаками), які потребують якомога більшого пояснення їхнього значення. Зокрема, художній дискурс, особливо дискурс персонажів, функціонує як модель реальних інтеракцій, наприклад, конфліктів, які відповідають реальним розмовам і діалогічним висловлюванням.

Сам художній дискурс не потребує звернення до попереднього досвіду (так само, як самі предмети не стають символами без інтерпретатора чи інтерпретатора), але переживання певних подій, дій та почуттів, пов'язаних з тим, про що йдеться в певному дискурсі, є необхідною умовою для його розуміння. Конфлікт, відображений у художньому дискурсі, не може бути обмежений однією площиною традиційного семіотичного трикутника, оскільки потребує специфічних площин для взаємодії (площини пропозиції, комунікації, згоди, конфлікту, взаємодії, взаємного смислу, інтерпретації тощо). Художній конфлікт тісно вплетений у тканину всієї оповіді, маючи виміри як всередині, так і поза площинами, що перетинаються [1, с. 31].

Мовно-семіотичний простір художнього дискурсу охоплює площину міжособистісної гармонії та дисгармонії між художніми персонажами. Негармонійна площина формується в межах дискурсивного конструкту конфлікту, семантика якого конструюється когнітивно-семіотичними та комунікативно-мовними особливостями конфлікту як операційної одиниці конфлікту.

Таким чином, моделі всіх типів конфліктів, у тому числі й міжособистісних, представлені двома площинами, в яких формуються і функціонують мовні та позамовні семіотичні ресурси. Компоненти "Інтерпретатор 1/Інтерпретатор 2"

та "Інтенціональна/Консеквентна інтерпретація" перетинаються і утворюють спільний простір комунікативної інтерпретації, яка також вимагає "зчитування" специфічних культурних або міжособистісних семіотичних кодів.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА МОВНИХ ЗАСОБІВ КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ

2.1. Дискурсивні стратегії конфлікту

Дискурсивні стратегії конфлікту представляють собою набір технік і прийомів, які використовуються у мовленнєвій діяльності для вираження, регулювання та вирішення конфліктних ситуацій. Ці стратегії можуть відображати як індивідуальні тактичні дії, так і глибоко укорінені соціокультурні та психологічні аспекти взаємодії між людьми. Дослідження дискурсивних стратегій конфлікту важливе для розуміння того, які мовні засоби та підходи використовуються для вираження конфліктів, а також для вивчення можливих шляхів їх подолання та розв'язання [7, с. 45].

Концепція дискурсивної стратегії охоплює різноманітні аспекти, від когнітивних процесів до способів вирішення комунікативних проблем. Дискурсивні стратегії визначаються як способи маніпулювання реальністю соціальними учасниками з метою досягнення конкретних цілей. Стратегії можна розглядати як інструменти для досягнення цілей, використовуючи різноманітні мовні засоби. Використання дискурсивних стратегій у інформаційній війні може змінити громадську думку про країну або сприйняття певних подій. Дискурсивна стратегія служить постулатом для досягнення прихованих або неочевидних цілей. Основна ідея, вкладена в стратегію, може проявлятися у дискурсі, особливо в медіа.

Ми використовуємо стратегії, запропоновані Т. А. Ван Дейком, які можна застосовувати в аналізі дискурсу [9, с. 121]:

1. "Прагматичні стратегії спрямовані на гнучке та ефективне досягнення прагматичних цілей."
2. "Семантичні стратегії націлені на оптимальне оновлення епізодичних моделей, включаючи формування семантичної макроструктури дискурсу або його фрагмента."

3. "Риторичні стратегії спрямовані на оптимальну прийнятність семантичних або прагматичних цілей мовця, наприклад, правдоподібності або виконання бажаних дій. Риторичні стратегії є виміром дискурсивного плану, пов'язане з переконанням, і можуть включати в себе використання таких риторичних операцій, як повтор, применшення, перебільшення або метафора."

У своїй роботі, Ван Дейк, виділив кілька мовних стратегій, які можуть бути використані для аналізу дискурсу:

1. Узагальнення: ця стратегія використовується для підкріплення спільної думки і показує, що негативна інформація є типовою або повторюваною. Такі вирази, як "І так завжди" або "З цим стикався на кожному кроці", використовуються для цього.

2. Наведення прикладу: ця стратегія служить для підтвердження загальної думки конкретними фактами або прикладами. Фрази "Ось, наприклад" або "Наприклад, минулого тижня" ілюструють цей підхід.

3. Поправка: це риторична стратегія, що викликає сумнів щодо певних формулювань або пояснень.

4. Посилення: ця стратегія спрямована на привертання уваги і підкреслення важливої інформації.

5. (Очевидні) поступки: цей підхід дозволяє умовно узагальнити і продемонструвати терпимість і співчуття.

6. Повтор: цей хід залучає увагу і підкреслює певні оцінки або думки.

7. Пом'якшення: цей підхід демонструє розуміння і терпимість та блокує негативні висновки.

8. Зрушення: цей хід використовується для позитивної самопрезентації.

9. Ухилення: цей хід означає уникнення розмови або теми, яка не придатна для передачі інформації.

10. Контраст: цей хід використовується для привертання уваги до відмінностей між різними групами або думками.

2.2. Мовні засоби вираження конфлікту

Мовні засоби вираження конфлікту включають широкий спектр лексичних, синтаксичних, інтонаційних та стилістичних прийомів, спрямованих на вираження різноманітних аспектів конфліктної ситуації. Ці засоби можуть бути використані для вираження агресії, непогоди, протистояння, різноголосся та інших аспектів конфлікту. Одним із найпоширеніших мовних засобів вираження конфлікту є використання агресивної лексики. Це можуть бути образливі слова, лайливі вислови, прокляття та інші вирази, спрямовані на вразливі або неприємні аспекти особистості чи дій супротивника. Наприклад, "ворог", "вражня", "підлець", "зрадник" тощо.

Синтаксичні прийоми грають важливу роль у вираженні конфлікту через їхню здатність підсилювати емоційне напруження та виражати невдоволення або обурення у мовленні учасників. Короткі репліки, питальні або окличні речення є лише деякими з численних синтаксичних прийомів, що можуть бути використані для цієї мети [9, с. 162].

Одним із таких прийомів є використання фраз з недоповненими реченнями, які можуть залишати враження незавершеності та підсилювати емоційну напруженість. Наприклад, "Не можна це терпіти!", "Що це таке?". Додатково, короткі репліки з одним або кількома словами можуть ефективно передавати настрій обурення або невдоволення. Такі вислови, як "Ні!", "Достало!", "Стоп!" можуть відображати негативні емоції та ставлення до ситуації. Питальні речення також часто використовуються для вираження конфлікту, оскільки вони можуть підсилити відчуття невпевненості, обурення або здивування. Наприклад, "Чому ти це зробив?", "Хто тобі дозволив?". Окличні речення, що мають вигуківий характер, також можуть використовуватися для вираження емоційного напруження та обурення. Наприклад, "Боже!", "Це ж неймовірно!", "Ну навіщо це?". Крім того, вживання повторень та паралельних конструкцій

може підсилити ефект напруження у мовленні. Наприклад, "Ти знаєш, ти зовсім не розумієш!", "Він просто ігнорує, він просто не чує!".

Загалом, синтаксичні прийоми, такі як короткі репліки, питальні та окличні речення, а також повтори та паралельні конструкції, можуть ефективно підсилити емоційне напруження та виразити невдоволення або обурення в мовленні учасників конфлікту [12, с. 134].

Вищезазначені прийоми синтаксичної експресії мовлення дозволяють учасникам конфлікту виразити свої емоції та ставлення до ситуації більш насичено й ефективно. Короткі репліки, які складаються з одного чи кількох слів, можуть бути використані для негайного та яскравого висловлення почуттів. Такі вислови, як "Ні!", "Стоп!", "Достало!", не лише передають невдоволення чи обурення, але й створюють атмосферу нагальності та напруження.

Використання грубих форм мовленнєвого етикету свідчить про високий рівень емоційного напруження в адресанта. Це приводить до звернення до інвективних висловлень, спрямованих на адресата.

Наприклад, висловлення тренера ФК "Волинь" Віталія Кварцяного: "Журналісти, ото мурло, що тут сидить", вказує на його емоційне становище. Після зауваження про образливість його слів, він пояснив, що термін "мурло" для нього не є образливим, але використовується для позначення ворогів народу. Великий тлумачний словник сучасної української мови надає таке тлумачення: "Мурло" - зневажливе або лайливе слово, що означає грубу та невиховану людину.

Конфліктні ситуації надають можливість дослідити комунікативну природу інвектив, які можуть виражати як агресію, так і комічний характер. Контекст конфлікту може впливати на сприйняття інвектив, їхню інтерпретацію та відповідь на них [13, с. 134].

Іронічний тон може бути використаний для вираження думки або надання інформації, яку не можна виразити прямо. За таких умови навіювання буде

більш впливовим і матиме більшу силу. Наприклад, у грузинському парламенті під час обговорення економічної програми новацької влади колишній олігарх Каха Бендукідзе підколов депутата від опозиції, запропонувавши йому "почистити зуби перед тим, як згадувати його ім'я". Це спричинило нервовий сміх у залі засідань.

РОЗДІЛ 3. ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ

3.1. Прагматичні функції конфліктного мовлення

Прагматичні функції конфліктного мовлення відображають взаємодію між учасниками конфлікту та вплив, який ця взаємодія має на їхні взаємини та цілі. Конфліктне мовлення включає в себе різноманітні стратегії та прийоми, які можуть бути спрямовані на досягнення різних цілей, від вираження невдоволення до пошуку компромісу. У цьому тексті розглянемо основні прагматичні функції конфліктного мовлення та їх вплив на взаємодію між учасниками конфлікту.

Перша прагматична функція конфліктного мовлення - вираження невдоволення чи незгоди. Учасники конфлікту можуть використовувати агресивні або конфліктні висловлювання для того, щоб виразити свою обуреність або незгоду з діями чи поглядами іншої сторони. Ця функція допомагає учасникам конфлікту висловити свої емоції та переконання [2, с. 34].

Друга прагматична функція конфліктного мовлення, а саме встановлення меж та границь, є важливим аспектом взаємодії між учасниками конфлікту. Ця функція визначається не лише як чітке встановлення становища кожної сторони, але й як процес, спрямований на створення ясності та розуміння у межах спілкування. Під чітким визначенням становища кожної сторони у взаємодії розуміється виявлення позиції кожного учасника конфлікту, його інтересів, потреб та очікувань. Це означає визначення ролі кожного учасника та обговорення його внеску та відповідальності в рамках конфлікту. Такий підхід сприяє уникненню непорозумінь та непорозумінь, оскільки кожна сторона чітко розуміє свої обов'язки та очікування. Встановлення меж та обмежень у спілкуванні допомагає покращити ясність та розуміння між учасниками конфлікту. Це важливо для того, щоб кожна сторона могла точно зрозуміти, що є прийнятним або неприйнятним у процесі спілкування, та які границі необхідно дотримуватися [3, с. 67]. Ясні межі спілкування дозволяють

уникнути недорозуміння та конфліктів, які можуть виникнути через нечіткість або невизначеність. Установлення меж та границь також є важливим елементом для уникнення подальших конфліктних ситуацій. Чітко визначені обмеження допомагають уникнути перетину особистих просторів, втручання у приватні сфери та порушення особистих меж. Вони створюють рамки, у яких можуть функціонувати учасники конфлікту, і дозволяють уникнути подальшої ескалації суперечностей.

Третя прагматична функція - пошук рішень та компромісів. В конфліктному мовленні учасники можуть шукати спільні рішення та компроміси, щоб вирішити конфлікт і досягти позитивного результату для обох сторін. Це може включати обговорення альтернативних варіантів та пошук шляхів вирішення суперечностей.

Четверта прагматична функція - зміна поведінки або поглядів. Конфліктне мовлення може впливати на учасників конфлікту, спонукаючи їх до зміни своєї поведінки або поглядів. Це може відбуватися через переконування, аргументацію або показ сильних сторін власної позиції [6, с. 3].

П'ята прагматична функція - підтримка відносин. В деяких випадках конфліктне мовлення може сприяти покращенню взаємин між учасниками конфлікту, допомагаючи їм виявити свої потреби та очікування та зміцнити взаєморозуміння.

Шоста прагматична функція - виявлення влади або контролю. Конфліктне мовлення може використовуватися для виявлення влади або контролю над ситуацією. Учасники конфлікту можуть використовувати загрози, образи або інші форми мовленнєвого впливу для підкреслення своєї переваги в ситуації конфлікту [14, с. 60].

Сьома прагматична функція - регулювання взаємодії. Конфліктне мовлення може використовуватися для регулювання взаємодії між учасниками конфлікту, встановлення правил та норм спілкування.

3.2. Вплив контексту на конфліктний дискурс

Контекст відіграє важливу роль у формуванні та розвитку конфліктного дискурсу. Це комплексний набір факторів, які включають соціокультурне середовище, історію взаємин, особистість учасників, комунікаційні стратегії та багато іншого. Вплив контексту на конфліктний дискурс може бути вирішальним у формуванні способів взаємодії, виявленні причин конфлікту, визначенні стратегій розв'язання та наслідках подальших взаємин.

Перш за все, соціокультурний контекст визначає норми, цінності та очікування, які впливають на способи виявлення конфлікту та взаємодії між сторонами. У кожній культурі можуть існувати свої унікальні підходи до виразу незгоди та вирішення конфліктів, що відображається в мовних засобах, жестах та невербальних сигналах. Наприклад, у деяких культурах пряме висловлювання думок може сприйматися як агресивне, тоді як у інших це може розглядатися як прояв відвертості та щирості [16, с. 15].

Другий важливий аспект, який впливає на конфліктний дискурс, - це історія взаємин між учасниками конфлікту. Попередні взаємодії і конфліктні ситуації можуть суттєво вплинути на сприйняття та поведінку сторін у майбутніх конфліктах. Перш за все, важливо врахувати, чи відбувалися раніше спроби вирішення конфлікту. Якщо в минулому сторонам вдалося досягти компромісу або знайти спільне рішення, це може позитивно вплинути на їхнє ставлення до нових конфліктних ситуацій. Успішний досвід вирішення конфліктів може сприяти більш конструктивному підходу до проблеми та бажанню знаходити взаємовигідні рішення [14, с. 33].

З іншого боку, наявність попередніх негативних досвідів у взаєминах може поглибити конфлікт та ускладнити його вирішення. Якщо сторони мають невдалий досвід спілкування чи негативні емоції, пов'язані з минулими ситуаціями конфлікту, це може призвести до підвищеного рівня напруги та непорозуміння. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожної сторони у конфлікті. Особистісні риси, такі як темперамент, стиль спілкування,

рівень емоційної стійкості та здатність до співробітництва, можуть вплинути на спосіб сприйняття та реакцію на конфлікт. Наприклад, люди з високим рівнем емоційної стійкості можуть краще контролювати свої емоції під час конфлікту та шукати способи конструктивного вирішення проблеми [17, с. 29].

Загалом, попередня історія взаємин між учасниками конфлікту має велике значення для розуміння та аналізу ситуації. Вона впливає на сприйняття, реакцію та можливість досягнення конструктивного вирішення конфлікту. Тому важливо враховувати історичний контекст при аналізі та управлінні конфліктними ситуаціями [19].

Особистість кожного учасника також важлива для розуміння та аналізу конфліктного дискурсу. Індивідуальні риси, такі як характер, стиль спілкування, рівень емоційної стійкості, можуть впливати на способи вираження думок та реакцію на конфліктну ситуацію. Наприклад, люди з різним стилем комунікації можуть реагувати на конфлікт по-різному: деякі можуть виразно висловлювати свої почуття, тоді як інші можуть уникати конфронтації та намагатися згладити ситуацію.

ВИСНОВКИ

Антропоцентричний підхід у лінгвістиці тісно пов'язаний із вивченням спілкування, яке почало інтенсивно розвиватися в другій половині двадцятого століття. Основна увага була зосереджена на характеристиці комунікативного таких процесів, як генерація та розуміння, накопичення та передача знання, вплив соціальних норм і умовностей, предметів спілкування, і т. д. Дослідники повинні були виділити одиницю, а також модель спілкування яких зазвичай дотримуються партнери в процесі спілкування. Дискурс став такою одиницею завдяки багатогранності комунікаційного процесу вимагає комплексного підходу до її аналізу. Розуміння дискурсу, принципи його опису та тлумачення все ще є дискусійним. Однак більшість дослідників визнають, що центральне і фундаментальною проблемою антропоцентричної лінгвістики є «вивчення в особливості дискурсивного мислення мовної особистості, яка визначає специфіку дискурсивної діяльності і, ширше, дискурс

Конфліктний дискурс виявляється в особливому способі спілкування, що характеризується висловленням невдоволення, протистоянням, агресією та конфронтацією між учасниками. Він часто виникає у ситуаціях, коли існують суперечливі інтереси, цінності або точки зору. Особливості такого дискурсу можуть включати вживання загострених слів, іронічних або саркастичних висловів, а також активну вербальну або невербальну агресію. Крім того, у конфліктному дискурсі можуть бути використані різноманітні стратегії мовленнєвого впливу, спрямовані на підтримку власної позиції або дискредитацію опонента. Такий тип дискурсу може мати негативний вплив на взаємини між людьми та вимагає вміння ефективно керувати конфліктними ситуаціями для досягнення конструктивного вирішення проблем.

Дискурсивні стратегії конфлікту представляють собою набір технік і прийомів, які використовуються у мовленнєвій діяльності для вираження, регулювання та вирішення конфліктних ситуацій. Ці стратегії можуть відображати як індивідуальні тактичні дії, так і глибоко укорінені

соціокультурні та психологічні аспекти взаємодії між людьми. Дослідження дискурсивних стратегій конфлікту важливе для розуміння того, які мовні засоби та підходи використовуються для вираження конфліктів, а також для вивчення можливих шляхів їх подолання та розв'язання. Концепція дискурсивної стратегії охоплює різноманітні аспекти, від когнітивних процесів до способів вирішення комунікативних проблем. Дискурсивні стратегії визначаються як способи маніпулювання реальністю соціальними учасниками з метою досягнення конкретних цілей.

Мовні засоби вираження конфлікту включають широкий спектр лексичних, синтаксичних, інтонаційних та стилістичних прийомів, спрямованих на вираження різноманітних аспектів конфліктної ситуації. Ці засоби можуть бути використані для вираження агресії, непогоди, протистояння, різноголосся та інших аспектів конфлікту. Одним із найпоширеніших мовних засобів вираження конфлікту є використання агресивної лексики. Це можуть бути образливі слова, лайливі вислови, прокляття та інші вирази, спрямовані на вразливі або неприємні аспекти особистості чи дій супротивника.

Прагматичні функції конфліктного мовлення відображають взаємодію між учасниками конфлікту та вплив, який ця взаємодія має на їхні взаємини та цілі. Конфліктне мовлення включає в себе різноманітні стратегії та прийоми, які можуть бути спрямовані на досягнення різних цілей, від вираження невдоволення до пошуку компромісу. У цьому тексті розглянемо основні прагматичні функції конфліктного мовлення та їх вплив на взаємодію між учасниками конфлікту.

Контекст відіграє важливу роль у формуванні та розвитку конфліктного дискурсу. Це комплексний набір факторів, які включають соціокультурне середовище, історію взаємин, особистість учасників, комунікаційні стратегії та багато іншого. Вплив контексту на конфліктний дискурс може бути вирішальним у формуванні способів взаємодії, виявленні причин конфлікту, визначенні стратегій розв'язання та наслідках подальших взаємин.

РЕЗЮМЕ

Результати дослідження комунікативно-прагматичних особливостей конфліктного дискурсу виявили важливі знання про природу, структуру механізми виникнення конфліктних ситуацій в мовленнєвому середовищі. Ця тема має велику значимість як для академічного, так і для практичного застосування багатьох сферах життя, таких як психологія, соціологія, політика, медіа та міжособистісні відносини.

Одним з основних результатів дослідження є розкриття специфіки мовленнєвих стратегій та тактик, які використовуються у конфліктному дискурсі. Дослідження показали, що в конфліктних ситуаціях сторони можуть використовувати різні комунікативні прийоми для досягнення своїх цілей, такі як агресивність, маніпуляція, компроміс, відступлення або пошук спільного рішення.

Також було виявлено, що конфліктний дискурс часто ґрунтується на різних мовленнєвих стратегіях, таких як аргументація, переконання, риторичні прийоми та емоційне забарвлення тощо. Ці стратегії використовуються для підтримання або руйнування комунікативних відносин між учасниками дискурсу.

Дослідження також показали, що конфліктний дискурс може мати різноманітні форми вияву, включаючи вербальні та невербальні прояви. Він може виявлятися у словесних конфліктах, образах, погрозах, а також у використанні жестів, миміки та тону голосу тощо. Це дозволяє розуміти, що конфліктний дискурс є складним та багатоаспектним явищем, яке вимагає комплексного аналізу.

Окрім цього, результати дослідження підкреслюють важливість розвитку комунікативних навичок для ефективного врегулювання конфліктних ситуацій. Особливо це стосується навичок адаптивного спілкування, емоційного інтелекту та конструктивного взаємодії з іншими людьми. Розуміння та використання комунікативних стратегій може сприяти покращенню міжособистісних відносин та зниженню рівня конфліктності в суспільстві.

РЕЗЮМЕ

Результати дослідження комунікативно-прагматичних особливостей конфліктного дискурсу виявили важливі знання про природу, структуру та механізми виникнення конфліктних ситуацій в мовленнєвому середовищі. Ця тема має велику значимість як для академічного, так і для практичного застосування у багатьох сферах життя, таких як психологія, соціологія, політика, медіа та міжособистісні відносини.

Одним з основних результатів дослідження є розкриття специфіки мовленнєвих стратегій та тактик, які використовуються у конфліктному дискурсі. Дослідження показали, що в конфліктних ситуаціях сторони можуть використовувати різні комунікативні прийоми для досягнення своїх цілей, такі як агресивність, маніпуляція, компроміс, відступлення або пошук спільного рішення.

Також було виявлено, що конфліктний дискурс часто ґрунтується на різних мовленнєвих стратегіях, таких як аргументація, переконання, риторичні прийоми, емоційне забарвлення тощо. Ці стратегії використовуються для підтримання або руйнування комунікативних відносин між учасниками дискурсу.

Дослідження також показали, що конфліктний дискурс може мати різноманітні форми вияву, включаючи вербальні та невербальні прояви. Він може виявлятися у словесних конфліктах, образах, погрозах, а також у використанні жестів, міміки, тону голосу тощо. Це дозволяє розуміти, що конфліктний дискурс є складним та багатоаспектним явищем, яке вимагає комплексного аналізу.

Окрім цього, результати дослідження підкреслюють важливість розвитку комунікативних навичок для ефективного врегулювання конфліктних ситуацій. Особливо це стосується навичок адаптивного спілкування, емоційного

інтелекту та конструктивного взаємодії з іншими людьми. Розуміння та використання комунікативних стратегій може сприяти покращенню міжособистісних відносин та зниженню рівня конфліктності в суспільстві.

Значимість теми про комунікативно-прагматичні особливості конфліктного дискурсу виявляється також у її практичному застосуванні. Розуміння цих особливостей дозволяє психологам, соціологам, політикам та іншим фахівцям розробляти ефективні методи та стратегії управління конфліктами, які сприяють зниженню напруги та побудові конструктивних відносин між людьми та групами. Таким чином, розглядання цієї теми має важливе значення як для теоретичних досліджень, так і для практичного застосування в різних сферах людської діяльності.

RESUME

The research results on the communicative-pragmatic features of conflict discourse have revealed important insights into the nature, structure, and mechanisms of conflict situations in communicative environments. This topic holds significant relevance for both academic and practical applications in various fields such as psychology, sociology, politics, media, and interpersonal relationships.

One of the main findings of the research is the elucidation of the specificity of linguistic strategies and tactics employed in conflict discourse. The study showed that in conflict situations, parties may utilize different communicative techniques to achieve their goals, including aggression, manipulation, compromise, concession, or seeking mutual resolution.

It was also found that conflict discourse often relies on various linguistic strategies such as argumentation, persuasion, rhetorical devices, emotional coloring, etc. These strategies are used to either maintain or disrupt communicative relations between discourse participants.

The research also demonstrated that conflict discourse can manifest in various forms, including verbal and non-verbal expressions. It can be evident in verbal disputes, insults, threats, as well as in the use of gestures, facial expressions, tone of

voice, etc. This understanding highlights that conflict discourse is a complex and multi-faceted phenomenon that requires comprehensive analysis.

Furthermore, the research results underscore the importance of developing communicative skills for effective conflict resolution. Particularly, this pertains to adaptive communication skills, emotional intelligence, and constructive interaction with others. Understanding and employing communicative strategies can contribute to improving interpersonal relationships and reducing conflict levels in society.

The significance of the topic on communicative-pragmatic features of conflict discourse is also evident in its practical applications. Understanding these features enables psychologists, sociologists, policymakers, and other professionals to develop effective methods and strategies for conflict management, thus fostering tension reduction and building constructive relationships among individuals and groups. Thus, exploring this topic holds importance for both theoretical research and practical application in various domains of human activity.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бровкіна, О. В., & Баранова, С. В. (2019). Родина vs дискурс. *Психолінгвістика*, 25(2), 31–49.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000. (2005). Уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун.
- Войцеховська, Н. К. (2018). Конфліктний дискурс в українській художній літературі: структурний, семантичний, комунікативний і лінгвокогнітивний аспекти (Дис. докт. філол. наук). Київ.
- Гуменюк, Л. Й. (2015). Соціальна конфліктологія: підручник. Львів.
- Дячук, О. В. (2014). Комунікативно-прагматичні особливості сучасної англійської соціальної реклами. *Нова філологія*, (62), 159–166.
- Крисанова, Т., & Вербицька, А. (2018). Принципи лінгвістичного конструювання емоцій у дискурсі. *Лінгвістичні студії*, (36), 55–60.
- Мартинюк, А. П. (2012). Словник основних термінів когнітивнодискурсивної лінгвістики. Харків.
- Нестеренко, Р. (2008). Лінгво-прагматичні особливості політичного дискурсу (Тези).
- Серякова, І. І. (2013). Семіозис невербальних знаків комунікації. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія»*, 16(2), 121–126.
- Словник синонімів української мови: понад 2500 синонімічних гнізд. (2013). О. С. Вусик. Тернопіль.
- Телкова, О., & Есперова, В. (2021). Структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості іспаномовного Інтернет-спілкування. *Молодий вчений*, 11(99), 239–243.
- Черненко, О. В. (2022). Дискурсивні характеристики конфліктів у сучасному англійськомовному художньому дискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика»*, 33(72), 134–139.

- Черненко, О. В. (2022). Семіозис інтерперсональних конфліктів в англійськомовному художньому дискурсі. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія», 25(1), 134–141.
- Форманова, С. В. (2013). Інвективи в українській мові (Дис. докт. філол. наук). Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
- Andreichuk, N. (2020). A semiosis-based approach to discourse interpretation. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія, 23(1), 60–70.
- Chernenko, O. V. (2019). Functional and pragmatic value of nonverbal communication in conflict fiction discourse. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VII(63), 15–18.
- Frolova, I. Ye. (2013). Confrontation Strategy in Discourse and Communities of Practice. *The Advanced Science: open access journal*, 10, 29–32.
- Gilbert, E. (2014). *The Signature of All Things*. New York: Riverhead Books.
- Królikowska, P. (2015). *Discourse of Conflict as Political Genre* (Published Doctoral Thesis). Łódź: Uniwersytet Łódzki. Retrieved from http://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/11885/Doktorat_Dyskurs%20konfliktu%20jako%20gatunek%20polityczny_Paulina%20Kr%C3%B3likowska.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sillars, A., Canary,